

DIGITAL ACCESS TO COMMUNITY HISTORY BY VISUALIZATION OF GENEALOGICAL INFORMATION

Galina Bogdanova¹, Liana Galabova², Mirena Todorova³

¹*Institute of Mathematics and Informatics, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria*

²*Independent Researcher, Bulgaria*

³*Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum at the
Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria*

ДИГИТАЛНА ДОСТЪПНОСТ ДО ИСТОРИЯТА НА ОБЩНОСТТА ЧРЕЗ ВИЗУАЛИЗИРАНЕ НА ГЕНЕАЛОГИЧНАТА ИНФОРМАЦИЯ

Галина Богданова¹, Лиана Гълъбова², Мирена Тодорова³

¹*Институт по математика и информатика, Българска академия на науките,
България*

²*Изследовател на свободна практика, България*

³*Институт по етнология и фолклор с Етнографски музей, Българска академия
на науките, България*

Abstract: *This paper discusses details of digital preservation and visual representation of genealogical information in a way accessible to local community and providing access to its history. Online and in situ openness and image-building are recent informational mechanisms of organizing historical data to support community.*

Keywords: *Accessibility; Innovation; Preservation; Representation; Digitalization; Local History; Micro History; Family Trees; Genealogy; Visual Communication.*

Въведение

Съвременните генеалогични изследвания разчитат на много по-изобилен и динамичен информационен поток и на по-съвършени средства за съхранение на данни, отколкото през миналия ХХ век. Заедно с популяризацията на почти двувековната фотография, на по-новото видеозаснемане и още по-

съвременното директно излъчване, социалните медии подsigуряват по-пряк и равнопоставен достъп до биографична и автобиографична информация, но понякога за сметка на качество и систематичност. Докато се постига все по-високо технологично ниво на комуникация, превъзмогащо ограниченията на традиционните исторически изследвания спрямо съвременността, нараства и необходимостта от повишаване съзнанието за ценност на местните елементи на идентичност като глокално наследство и реалност, каквато е родовата информация.

Изложение на проучването

Моментните обстоятелства на съвременната социокултурна среда, която все още не е глобално хомогенна, не решават в пълна степен някои основни проблеми на: *визуализацията, популяризацията, правозащитата, управлението на лични данни и онлайн съдържание, баланса между микро и макро история, изграждането на култура на опазване на архивни материали и политиките на субсидиране на съхранение на специфични и неприоритетни обекти на културно наследство*. Сполучливите решения са резултат от отделни културни инициативи, програми, проекти и каузи на държавни институции или граждански организации, но понякога и на неформални колекционерски кръгове със завиден мащаб на принос. Мнозина предпочитат да запазят родовата си информация анонимна, да я пренебрегнат или да я споделят неутрално и глобално чрез социалните или родословните медии и специализиран софтуер.

Културните причини за целесъобразността от обозначения на родова принадлежност при жилищни пространства и селищни ареали също е недостатъчно проучено съвременно явление у нас. Интересен факт са паметните плочи на жилищни кооперации и обществени сгради, които отбелязват строителите на зданието, подобно на табелите за частна практика и търговска или друга фирмена дейност. Повече или по-малко художествени, дизайнерски и декоративни, с или без портретни барелефи или гравирани образи, всички тези информационни и визуално-комуникационни акценти са част от архитектурата или я трансформират с рекламна или мемориална цел.

Особеност на тези елементи на родова информация, които не винаги са на точното място от сградата, където е живял или работил изтъкнат човек, е стойността им на краеведски и исторически извор, подобни на надгробията и некролозите в селищна среда или в медиите. Като произведения на изкуството, микро-мемориалите отразяват стила на времето, в което са поставени. Поменалните кътове за видни личности – учени, културни дейци, политици, общественици имат нещо общо и с паметниците и биографиите им, повече отколкото с табелките на домове и пощенски кутии, улици, площади и паркове носещи името им, входове на къщи-музеи или посветените на тях части от музейни сбирки.

Принадлежността към родословие е по-егалитарна характеристика на личността от идеологическите и елитни измерения на съпричастност към ценности и исторически процеси. Изразено в трайни или нетрайни, видими и осезаеми културни форми с различна степен не художествена условност, уважението към местната общност е толкова по-значимо и патриотично, колкото повече представя общността като цяло от отделни носители на традициите. Затова и интересът ни беше привлечен от един скромен родословен парк от петдесетина информационни табла, който съсредоточава местни родови, краеведски и туристически събития и заслужава да се пренася като образцова комплексна практика [Fig. 1], тъй като зафиксира по интересен начин паметта за всички хора равнопоставено – като общност.

Figure 1. Началото на Алеята на родовете, изградена през 2015 година в с. Климент, във вид на множество постаменти с принтирани табла на родословни дървета, разположени в парк в близост до скромен паметник. Кадри от видеозапис на Слави Котаров, 25 Ноември 2018 (Kotarov, 2018).

Алеята на родовете в с. Климент от 2015 г. като образец за достъпно подсигуряване на визуална генетична информация

Това проучване е свързано със спомена от посещение и наблюдения в подбалканското карловско село Климент (Окчуларе, Овчеларе, 1934–1960 Свети Климент). На 25. XI. 2018, в деня на свети Климент Охридски и празник на селището, по пътя към близкото село Богдан, заедно с екип от изследователи и активисти заинтересовани в българското местно наследство, имахме възможност да разгледаме генеалогичната експозиция „Алея на родовете“. При вида на тази постоянна изложба на родословни дървета в паркова среда, предположихме, че няма какво да се желае повече в сферата на съхранението, опазването, документирането и презентацията на генеалогичното културно наследство. Добавената реалност би била само една технологична форма на вече присъстваща изява на ценности, която наблюдавахме непосредствено, научавайки че младежите от селото вече събират и фотографии, има проекти, книги и филми за традициите и тези издания непрекъснато се допълват.

Научихме за примерното по отношение на презентацията на културно наследство селище при интервю заснето с кмета г-н Мано Манов. За две десетилетия този образцов културен деец е вдъхновил и изградил с висока проектна култура климат на възраждане на съвременно село. Моделът на село Климент е емблематичен за новите и желани от много общности процеси на рерурализация, които да компенсират застрашителните тенденции на обезлюдяване на множество села, далеч не само в отдалечените райони на красивата ни родна България. Ако първата стъпка към възвръщането на живота в родното ни село е музеификацията, струва си поемането на културния риск.

Обозначаването на жилищните сгради и дворове с име и номер на улицата е част от облика на всяко селище и дом и затова е предмет на регулация и личен избор. Допълнителна информация, която днес може да е поднесена под формата на добавена реалност и да избегне разходите и изискванията за общинска паметна плоча или монумент, не е само признак на оформление на обект на наследство или част от архитектурен резерват, с туристическа или друга репрезентативна цел, както е при търговските обекти. Ценността на традициите на общността е част от публичния образ на всяко селище, независимо от патримониализирането и брандирането на местната

идентичност на населението, според концепцията за въобразена общност (Anderson, 1998). Понякога дори само желанието да се ребрандира едно вече западнало селище по нов начин, може да привлече средства и да върне живота на дадено място или поне да възстанови паметта и образа на минала пасторална реалност, с цел да подсили патриотичните ценности.

Въпреки това, *селищната визуална идентичност* у нас не е популярна и не се предпочита масово, вече дори и в жилищните блокове или кооперации, където все по-често се предпочитат само номерирани или съвсем необозначени пощенски кутии и врати. На външните входни врати на сградите или на портите на дворовете, вместо архитектурна или празнична украса стоят надписи с указания, че обяви и рекламни материали не се допускат. В миналото домовете не са се нуждаели от указателни табели, но днес отсъствието им отразява реалността с надписите: „Зло куче“, „Не паркирай!“, „Видеонаблюдение“.

Оскъдна родословна информация временно се съдържа в закачените на дома, на входа на църквата или на автобусната спирка некролози, но впоследствие важността на личност или събитие намира по-трайна мемориална форма, свързана или не с местообитание и принос за общност. Освен облика на починалите, обявите със скръбни вести или възпоменания указват и събития, а понякога представят семейства или включват фотографии от работното или гробно място на хора, които вече са част от миналото. Некролозите присъстват не само в слабо населени места, а фамилна табелка или фирменото лого са рядкост, докато допълнителната родословна или историческа информация е новост и има особена стойност.

Например, наличието на оброк и връзката на рода с местно честване на празник или светец (Kotov, 1986), може да не е желан начин за съвременна репрезентация на дом и семейство. Но ако хората се гордеят с нещо от миналото, днес имат повече възможности да покажат това, например посредством визуализация чрез осветителни табла с фотографии, каквито са разработени във Велико Търново, информационни табла при автобусни спирки или изцяло покриващи ги изображения. Сега има не само книги, сайтове, мобилни приложения и други, но и на място може да е достъпен интерактивен електронен киоск, който да поеме на минимум място и с максимум отворен достъп, цялата налична и предоставена за обществено ползване информация,

която иначе се съхранява в регионалните архиви и семейните албуми на хора, които отдавна са се преселили или са починали.

В случай, че хората искат да споделят, а за това би следвало да са навреме насърчавани и стимулирани, най-малкото което може да се направи е подсигуряване на устойчиво опазване на документалния материал на местно ниво. Неоценимо, особено при вече обезлюдени или застрашени от западане и отдалечени места, е възстановяването на цял селищен музей или архив, дори чрез метални книги и забавни стоящи цветни табла на фотоси с отвори за селфита като в с. Климент, съоръжения тип киоск в обществени сгради, билбордове и други, които са по-скъпи. Възможността за съществуването на добавена реалност към недвижимото наследство на обикновените хора може да се предшества от представяне в медиите или да не е разработена на този предварителен етап. Но най-важната стъпка е съзнанието, че това не е превръщане на собствения ни живот и жизненото ни пространство в атракция, с цел реализация на отделни проекти, но е градиво за устойчиво развитие.

Родовата памет като местно наследство в риск

Генеалогичната информация днес е много по-застрашена част от българското местно културно наследство, отколкото във времена на войни, природни бедствия, епидемии и масови преселвания. В наши дни родовата памет е погълната от съвременната масова култура и необхватния информационен поток, макар да изглежда, че всъщност е много по-систематизирана и достъпна чрез медиите и технологиите. В по-далечното минало, както знаем и от художествената литература, у нас е имало големи родове, които са живеели задружно по родните си домове и селища и дори понякога са се преселвали заедно и са сформирали свои махали в градовете. Родовата памет като социокултурна структура се е запазвала през поколенията и чрез устно предание в многодетни семейства и поддържането на родствени връзки през целия живот.

Днес повечето хора са грамотни, високообразовани, добре информирани и постоянно онлайн в социалните мрежи. Но мнозина все по-трудно си припомнят своите роднини и семейните истории. Родословните дървета са интересна тема на отделни часове в училище и на творчески проекти на децата

и младежите, а само понякога занимават хора в зряла или напреднала възраст като хоби или професия. Чувствителността на родословната информация е причина тя да бъде моделирана, регулирана и често да остава неизвестна, недостъпна и да се изгуби във времето. И само благодарение на съвременните възрожденци се съхранява добре памет за отделни родове, които не са елитни и за обикновените хора.

Родовата памет далеч не се отъждествява и с най-добрата схема на родословни дървета и с най-функционалния генеалогичен сайт, свързан в мрежа със световните бази данни. Умилителното споделяне на стари родови снимки и истории в социалните мрежи по време на пандемията, особено при заболяване и изолация има и голяма информационна и социокултурна стойност. В специализираните Facebook страници и групи и чрез приятелските кръгове на техните последователи и участници има нов неформален тип възможност за пряка краеведска взаимопомощ, търсене на роднини и места.

Профилът на някой, който споделя селфи с таблото на своя род от експозиция на родословни дървета излъчва гордост, принадлежност, идентичност. Снимките на роднини на родовите събори в парк с визуална родова информация са нещо различно от официалните паметни места. Колкото по-пълни, добре структурирани и експонирани са родословните схеми, в постоянна експозиция с кът за отдих, с интерактивни табла за разглеждане, възможност за добавена реалност от фотографии и богат културен календар от съпътстващи събития, които взаимно се обогатяват с така зададения им фон – всеки път по нов начин – толкова по-споделена с гражданското общество е непосилната институционална генеалогична микроисторическа отговорност за опазване и представяне на наследството.

Изяви на местна и национална мемориална култура

Несъответствието на някои мемориални проекти от миналото с действителните приоритети на местните общности днес се компенсира с толерантност към известна ексцентричност и даване на пространство за културни експерименти. Идеологически, пазарни или кампанийни, инициативите със социокултурен принос или поне с добра видимост, привличат обществено внимание и в някои случаи постигат устойчивост. Въпреки че

мемориалността и в наши дни е трудно да бъде забавна или развлекателна за младите хора, се пак, статичната функция на местата на памет като фон за различни форми на чествания и поклонения може съществено да се разнообрази на принципите на туристическата анимация и в един първоначален етап да напомня на атракция насочена към местната общност. И когато е фокусна точка или променя градския или природен пейзаж, мястото на памет често е носител на генеалогична информация чрез надписите с имена на известни и обикновени хора, понякога и на техни образи, поставени в естетична форма, която да носи утеха и да подчертава уважението към преминалите в историята, но да има и елемент на локална патриотична гордост.

Официалната мемориалност

Отвъд културния и образователен парадокс на умилителната картина на деца, които си играят при старите оръжия в дворовете на военно-историческите музеи, паметта за войните и дори за бедствията (на достатъчно разстояние от спомените за травмата, причинена на населението) би могла да е извор на патриотизъм и ценностност. При обществени промени мемориалните места (Voskresenski, 2020) и тематичните произведения на изкуството могат да поемат голяма част от социалната тежест на: лустрация, загуба на военни територии или независимост на страната, включително и като бъдат трансформирани, демонтирани, преместени, прибрани в експозиция, вандализирани, унищожени, заменени или възстановени. Например, в парка на *Националния дворец на културата*, възпоменаването на част от жертвите на комунизма се свързва с алтернативен храм, стена с имена и старинен надгробен кръст. Споменът за бойците от предишни войни се запазва и паметници заменени с идейни произведения на изкуството се възстановяват. Независимо от промяната на местата, където първоначално са били изградени, възвръщането им става повод за възникването на нов тип чествания и изяви, които ги вписват по-добре в съвременния живот, заедно с новите мемориали.

Figure. 2. Военно-историческите мемориали в градска образователна и културна среда не са предимно произведения на изкуството и понякога се заменят.

При високото българско ниво на военно-исторически проучвания и мемориализация¹, *Военната Академия* в София все още очаква връщането на изчезналите скулптурни портрети на военачалници от алеята с щикове и

¹ намерили до днес израз в редица инициативи, форуми и издания на научно-изследователски и музееен сектор, колегия, общност и резерв на Българската армия като издирването на историята на български мемориални обекти зад граница, реабилитирането на военни журналисти и художници и мн. др. Например, възстановяването на съществувалите поменалните списъци на военните герои в академичния военен храм „Свети Архангели“, който е обновен, проучен и снабден с църковна кондика (Radoeva, 2022). Имената на загиналите възпитаници на военните училища и датите на подвига им са събрани в книга и поменик, гравирани са по стените на параклиса и позлатени, значителен принос за което има военният историк о. з. полк. доц. д-р Станчо Станчев, което той с радост споделя в социалните мрежи.

паметните плочи за исторически сражения. Имената на военни герои от елити са увековечени в камък на много места у нас, включително и при храмовете, а понякога е художествено пресъздадена каузата на жертвите [Fig. 2]. Важен е достъпът на потомците до обозначени реални гробове или съхранени кости, както във военната костница с храм и монумент на *Централните софийски гробища*. Но когато военната памет доминира цял град, какъвто е случаят, например, с Плевен, но и с много по-малки селища, днес се търсят и нови форми като възстановките, които да представят историята по нов начин, както и в съответствие с новите реалности, които съставляват съвременния имидж на населението там.

Представяне на елитна културно-историческа памет

След известно затишие в областта на мемориалното строителство в пост-социалистическия период, някои от тези традиции се възвръщат във видимо по-камерен и близък до хората формат. През това време, повече или по-малко адекватни визуални превъплъщения на *народни будители*, все пак, са включени в украса, факелни шествия, манифестации и други елементи на честване. Пърформативни елементи съпътстват необходимото към момента духовното присъствие на разнообразните паметни места на културни дейци (Nazarska, 2007) и други исторически личности [Fig. 3]. Като си остава тържествено и емблематично, вече отвъд старата идеологическа рамка, патриотичното се опитва да е величаво, докато днес се очаква, доколкото е възможно, историческото да е едновременно представително, атрактивно и забавно. Така грижата за поддръжката на възпоменателни традиции, вече с не така значителни субсидии, се допълва и на неформално ниво, в контекста на селфитата и фотосесиите и в най-престижните мемориални пространства и споделянето им в социалните медии, както и в случаи на вандализиране.

Съвременното движение за интерактивно представяне на общността на (наследниците на) военните герои и участници във Втората световна война, отечествена за СССР – *Безсмъртния полк* е руска културна практика, започнала като скромно локално шествие с портретите на роднини и разпространена като кампания по света чрез руските емигранти (Whole-Russian Social..., 2021), (Immortal Regiment..., 2021) и естествено носи елементи от времената на трансформация на празнични обичаи (Simeonova, 2000). *Пътят на паметта* в

парка „Патриот“ в Москва (Defence Department..., 2020) е съвременно мемориално явление, съчетано с традиционно произведение на военното музейно изкуство – Главния храм на руските федеративни въоръжени сили – църквата Възкресение Христово (Defence Department..., 2021) в атрактивен туристически обект за местни и световни посетители.

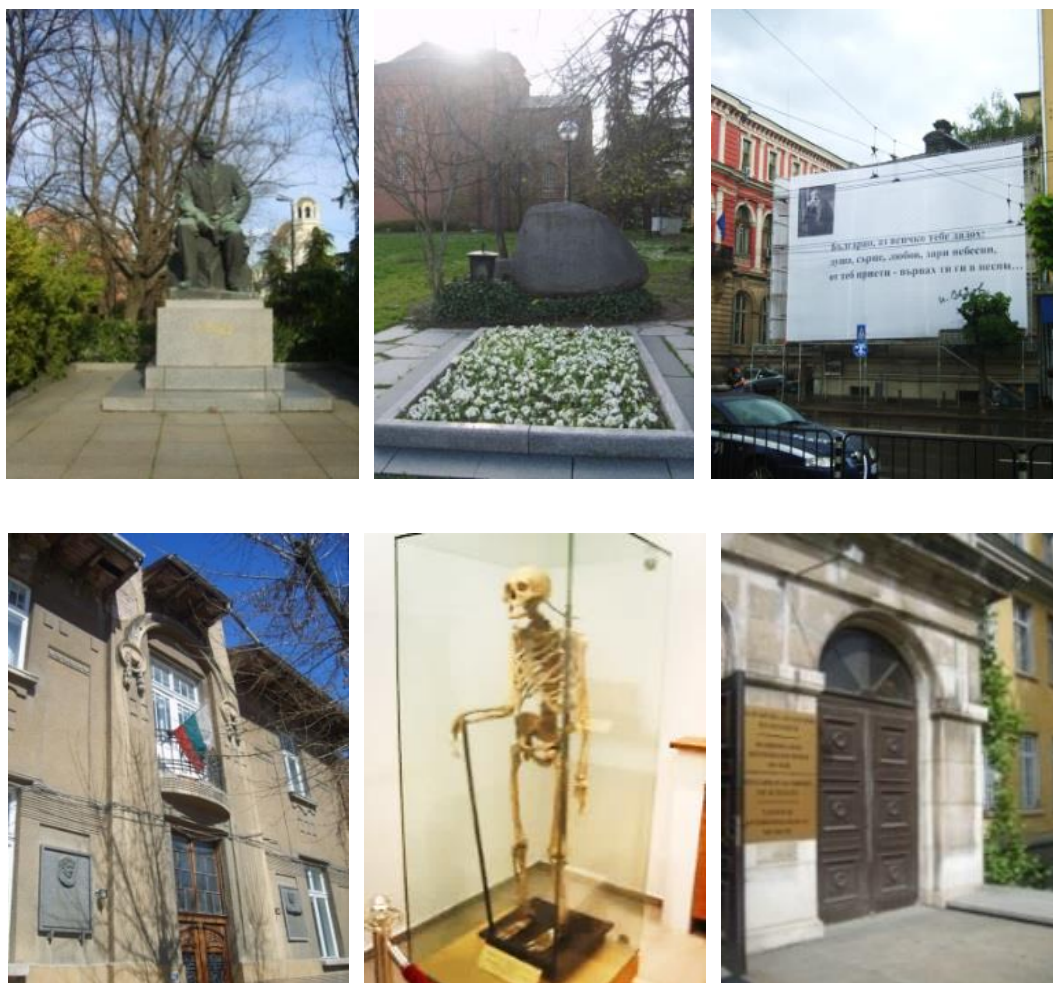

Figure. 3. За представяне на известни личности от елита на миналото се използват всички възможности за мемориализация през различни времена.

Крупният мемориален и художествен проект (каквото у нас не би могло и да се замисли) възплъщава в камък всенародното и всемирно събитие, заедно с исторически контекст, духовна потребност и бъдещ потенциал, включително и на актуални военни и културни геополитики, особено към средата на второто десетилетие на XXI век. Вместо да се критикуват отделни детайли на благоукрасата като елемент на все още тоталитарно постсоциалистческо

наследство, много по-логично и разумно би било, по тяхната поява да се долавят глобални милитаристични и геоецърковни социокултурните тенденции като развитието на концепции и стратегии за духовна сигурност, правозащита и отбрана. Между идеи и практики на колониализъм и деколонизация, глобализъм и национализъм, секуларизация и десекуларизация, днес териториалната и етническа обвързаност на православното вероизповедание отново става повод за преосмисляне на интеграцията Изток-Запад.

Актуалното онлайн присъствие и свързането на хората вече са опосредствени и от нови бежански вълни, не по-малко травматични информационни потоци и от принудителна миграция идваща след дълга демобилизация. Утихва динамиката на алтернативните решения от годините на пандемията, когато силно емоционалните поменални шествия се пренасят онлайн, както става и вписването в листите на героите и качването на техни фотографии. Например, в Коми се предвижда *Безсмъртният полк* да бъде посрещан ежегодно от камбанен звън и изпълнения на „*День победы*“ от новоизградена високотехнологична музикална камбанария. Събитията през 2022 коренно променят местните и глобални измерения на тази празничност между дните на победата и на Европа и цялата военна реторика около тях.

У нас има отделни опити при митинги и други събития да се носят тържествено портрети на репресирани, които също могат да се отнесат към жертвите на Втората световна война. Но лустрацията на пост-социалистическа почва отново е поставена под въпрос поради поредна политическа поляризация и екстрена цензура, възникваща в защита на националните интереси на страни в конфликт. Тогава гробищните места дават една от най-добрите и безопасни възможности за израз на протест чрез пърформанс или други артистични изяви на съвременно улично изкуство. Както в града в мирно време се появяват формални и неформални графити, светлинни шоуа и фестивали, добавя се културна и историческа реалност, във време на криза част от мисията на сценичните и публични изкуства като възстановките, при цялата им общодостъпност е да преосмислят травматичната памет на дадено място и време в социокултурна, още от момента на възникване на напрежения.

Преди Интернет и социалните медии, манифестациите и преди тях – факелните шествия – понякога силно изместват възможностите за по-неутрално представяне на общностна, местна, родова и лична информация, за сметка на

световната и местна политика. Съвременните решения възникват едва в създалата се геополитическа ситуация през 2022 година, когато рязко се актуализира потребността от възпоменаване на героите, още в хода на демилитаризационни, национално-консолидационни и завоевателни процеси. Когато в световен и регионален план възникват значителни разминавания във възприемането на военен конфликт като локална военна операция, демилитаризация, денацификация, гражданска война или начало на световна, единствено спонтанните пътища на претворяване на реалността могат да са реално ефективни, а не манипулативните и поръчкови формиращи инициативи, които не възникват като рефлексия на общности с действителен опит.

Практики на съхранение на родова културна памет днес

Преодоляването на генеалогичните дефицити чрез насърчаване на местната култура на паметта е важно за събиране на информацията в риск. Независимо дали се осъществява цялостно или откъслечно, професионално или любителски, това е същият онзи порив, който е донесъл до нас през времето образите на възрожденците. Парадоксална днес е възможността да се намира случайно онлайн информация за хора от миналото, които не са изследвани, отразени в медиите, проучвани от властите или представени от наследници или последователи по общоприетите системни методи. Затова е навременно и социалното очакване за наличието на качествени информационни табла, високотехнологична аудио-визуализация, която да се появи и на необичайни досега места като гробищните паркове, които у нас не навсякъде са поддържани в образцово състояние.

Динамично развиващото се разнообразие от възможности за глобален достъп до *генеалогичните онлайн ресурси и пространства*, днес създава още една особена ситуация: в някои случаи на място историческата информация за лица или събития да е недостъпна и дори ревниво пазена, а във виртуалното пространство да е изобилна и добре подредена. Сред дигиталните ресурси, които са ни били достъпни в изследователската работа по други проекти, срещаме неведнъж детайлно описание на некрополи с линкове към литература и други сайтове, както и детски и семейни снимки на лица от местния елит, за които в българската литература има удивително малко данни. Повечето

подобен софтуер, медии и комуникационни ниши разгледахме пилотно с аналитична цел за това изследване и предстои да проучваме сравнително от гледна точка на достъпността и други параметри. Но заслужава да се отбележи функционалната трансформация на връзката на материалните и нематериални носители с историческата локализация на събития, наследства и заинтересовани лица и общности, която продължава да се динамизира.

Паметта на и за социалистическия период

Социалистическото културно-историческо наследство е житейски контекст на няколко поколения българи, сред които известен процент протежирани и репресирани. Историята от този период дава предимство на народните маси и възвисява популярната култура с цел да въздигне общественото естетическо възпитание. Докато принизява викшата култура като наследство, новият елит премълчава много от значимите явления от предходни периоди и по време на идеологическия режим, за сметка на преекспонирането на избрана част от миналото.

Постсоциалистическата памет в България, чрез *Музея за социалистическо изкуство*, филиал на *Националната художествена галерия*, завеждан от заместник-директора – Николай Ущавалийски, избира да мемориализира културното наследство на този период за да обезсили паметта за терора и да не възвръща с нови сили травмите от миналото, каквито са съществували при повечето обществени преходи по целия свят. Държавата на прехода и евроинтеграцията не успява да съхрани ателиетата на социалистическите творци, нито повечето им творби и архиви, нито създадените няколко поколения прогресивна художествено-творческа интелигенция. Паметта за изкуството възприемано като партийно и култово, отначало свързано с култа към личността и следващите етапи на обществено ръзвитие към социализъм и комунизъм днес е доминирана от представат за груби тежки форми, които отразяват тогавашната действителност, но също така се вписват в динамината световна история на изкуството на XX век.

В местен план и по-скромни мащаби, изразът на почит към подвизи и приноси на множество исторически личности, не с внушитени паметници и мемориали, а с паметните плочи на домовете или наименуваните на тях улици

остава и след отпадането на обичая за отдаване на почит от пионерски караул, а някъде и след преименуването. Проучването на мемориални места е традиция на *Музея за история на София* още от времето, когато тази институция няма постоянна експозиция в столицата. Днес музеят поддържа *Регистър на паметниците в София*, над който систематично работи д-р Илия Мечков с цел да се документират представителни и застрашени обекти на културното наследство от различни исторически периоди.

Родовата памет е една от причините у нас миналото да не се мемориализира травматично и до днес на централни обществени места да съществуват паметници и гробища от военни конфликти, бедствия и инциденти. Доколко те се вписват добре в съвременния обществен живот, това вероятно е въпрос на бъдещи дискусии. Но стойността на всеки микро-исторически компонент, който представя местната общност като едно цяло, без приоритет към възвеличаване на елит извън идеята за народ, на моментен героизъм или отделен житейски подвиг, без оценка на общата картина, вероятно ще е най-добрата очаквана перспектива.

Заклучение

Културният мост между паметните места на историческия и съвременен елит и мемориалите посветени на обикновените хора или на отделни лица и събития с по-скромно национално или местно значение е съзнанието за културно наследство. Като спомен, завет, традиция или образование, всеки израз на уважение към род и народ има висока патриотична ценност, ако не е дискриминативен. Трайното културно присъствие означава да не се заменят и унищожават паметници, да не се оспорва мястото им в градинките, както и да се отчита правото на хората на отдих в пространства, които не са натоварени със значения, които не са еднакво валидни за всички от общността.

И ако има нещо по-неуместно от изоставени или вандализирани мемориални места, докато се говори и работи за устойчиво развитие, това не е уличното изкуство заливащо селищната среда с популярни послания или увитите с платнища реставрирани архитектурни обекти. По-смущаващо е качеството и състоянието на детските съоръжения и кътове за отдих на възрастните, което би следвало да принуждава хората да спортуват, да се

отморяват или забавляват. Но у нас днес за целта са предвидени кътове, където е експонирана излязла от употреба военна техника, интересна археология или са запазени култови паметници. Колкото и поучително и величаво да е това, подрастващите очевидно предпочитат някак да трансформират средата, която не приемат и да я оцветят с причудливи рисунки със спрей като един вид артистична публицистика.

От впечатляващата специализирана антропологична експозиция, през костниците, до портретното изкуство и монументалната скулптура и архитектура, възпоменателните пространства на обществени места са пряко отражение на отдавна съществували, но и постоянно актуализиращи се проблеми на следвоенната (посттравматична) и междувоенна мемориализация, например – тиражирането и претопяването на паметници. Днес в българската столица виждаме град превърнат в абстрактна картина от всякакви сгради и инфраструктурни елементи, безразборно осеяни с графити. А съвременните проекти доближаващи историята чрез наратив на актуалния език и чрез всички достъпни комуникационни и технически средства, надграждат традиционните архивни проучвания и патриотични чествания с нови, стойностни за хората и общностите, елементи, стига всички тези изразни средства да са в унисон.

Онлайн източници // Media Sources

Defence Department of Russian Federation. (2021). Website of Main Cathedral of Russian Armed Forces ‘Patriarchal Church of Resurrection of Christ’. available at: <https://hram.mil.ru/> last view: 01.03.2022.

Defence Department of Russian Federation. (2020). Central Military Museum. Patriot Park: Memory Lane Project, available at: <https://doroga.mil.ru/> and <https://foto.pamyat-naroda.ru/> last view: 01.03.2022.

Immortal Regiment [Bezsmartniyat Polk/Bessmertnyi Polk] – Bulgaria. (2021). Coordination Website (2016–2021), available at: <http://bezsmartniatpolk.com/>; Facebook Community Page, 6 April 2016, 1,974 like, 1,971 follow, available at: <https://www.facebook.com/bezsmartniatpolk/> last view: 01.03.2022

Kotarov, S. (2018). Live Video from Genera Lane (Promenade) at Clement Village, Facebook Group: Revival of Bulgarian Village [Vazrazhdane na Balgarskoto Selo], 25 Nov 2018, 161 views, 6 comments, 19 likes, 1 love, available at: <https://www.facebook.com/groups/313817002299414/posts/779993325681777> and at: <https://www.facebook.com/slavi.kotarov/videos/10215940667263768> last view: 01.03.2022.

Whole-Russian Social Civic-Patriotic Movement ‘Immortal Regiment’ [Bessmertniy Polk]. (2021). Official Website (2015–2020), available at: <https://www.polkrf.ru/>, https://vk.com/polk_russia and <https://www.facebook.com/polkrf/> last view: 01.03.2022

Източници // References

Anderson, B. R. (1998). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Sofia: Critique and Humanism, ISBN: 954-587-039-7 // [London: Verso, 1983, ISBN: 0-86091-329-5].

Kotov, D., V. Rev. (stavr. ec.). (1986). Bistritsa Village: Settlement Monograph. Sofia: Council of Culture of District “9th September” [1st edition: Community House of Bistritsa Village, 1961].

Nazarska, G. D. (2007). ‘State of Spirit’ in the City Memory: ‘Places of Memory’ for Bulgarian People of Culture in Sofia. In: State of Spirit: 4th Conference of SULSIT, 1 Nov 2006, Sofia, Za Bukvite – O Pismeneh’ Press of SULSIT, ISBN: 978-954-8887-29-8, pp. 411 – 422.

Radoeva, S. A. (2022). Eastern Orthodox Christian Temple “Saint Archangels”. Past and Present. Sofia, Paradigma, ISBN: 978-954-326-491-9.

Simeonova, G. G. (2000). Traditional Feasts in Condition of Change. Sofia, BAS, ‘Prof. Marin Drinov’ Academic Press of BAS, ISBN: 954-430-685-4.

Voskresenski, V. K. (2020). Monuments of Political Repressions in Bulgaria (1944–1989): between Collective Trauma, Cultural Memory and Heritage. – Anthropology. Journal for Sociocultural Anthropology, ISSN: 2367-573X, ISSN: 2682-9649, No 7, pp. 47 – 75.

Prof. PhD Eng. Galina Bogdanova

Institute of Mathematics and Informatics, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria

Liana Galabova, MA

Independent Researcher, Sofia, Bulgaria

<https://independent.academia.edu/LGalabova>

lianagalabova@abv.bg

Assist. prof. PhD Mirena Todorova

*Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum at the
Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria*

INIS SERIES

Онлайн поредица на
интердисциплинарната научна мрежа

Информационно общество

Специално издание, 2022

<http://www.math.bas.bg/vt/inis/series/>

Online Journal of the
Interdisciplinary Scientific Network

Information Society

Special Edition, 2022

ISSN: 2815-4231

Редактори

Галина Богданова

Светослав Косев

Editors

Galina Bogdanova

Svetoslav Kosev

Технически редактори

Николай Ноев

Мирена Тодорова-Екмекджи

Technical Editors

Nikolay Noev

Mirena Todorova-Ekmecki

Издание на:

Институт по математика и
информатика при Българска академия на
науките, България

Published by:

Institute of Mathematics and Informatics
at the Bulgarian Academy of Sciences,
Bulgaria

С помощта на:

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“, България

Helped by:

“St. Cyril and St. Methodius”
University of Veliko Tarnovo, Bulgaria